

КАРНАВКА

У крамниці появилися пугачі.

Великі, двоствольні, з двома курками, вони приворожили хлопчаків усього села, стали причиною палких благань і розчарованих сліз. І не один віник походив по дитячій спині, не одна мати, втративши терпець, давала дзвінкого потиличника прохачеві:

— Я тобі дам пугача, анахтемський ти сину! І який ірод привіз їх на мою голову?

А "ірод", вусатий дядько—крамар, нахилився до нас з—за прилавка, мружив лукаве око:

— Що, хлопці, по пугачі прийшли? Біжіть до батьків по гроші, бо скоро не буде. А пугачі добрячі — чи город стерегти, чи вовків бити. Я б сам узяв, так грошей катма, — з жалем чухав він потилицю.

Крамар діставав коробку, повільно вимотуючи наші душі, виймав заповітного пугача. Двоствольного. З двома курками.

Тремтячими руками брали ми дорогоцінну зброю, роздивлялися, цілилися, обнюхували з усіх боків.

— А стрельнути можна? — запитували найхоробріші.

— Е—е, того вже не можна! — простягав крамар руку за пугачем. — Чого не можна, того не можна. От гони карбованця, тоді й стрілай собі на здоров'я.

Легко йому було казати — гони!

Одного разу мій товариш, Микола, той, що учив нас хреститися, таємниче сказав:

— Я знаю, як пугач здобути.

Він довго мучив мене, доки повів до сарая, а там, у найтемнішому кутку, розгріб сіно і дістав невеликий глечик, обмотаний брудною ганчіркою. Посередині ганчірки темнів довгастий проріз.

— Що це? — здивувався я.

Товариш оглянувся, потім нахилився до мене, таємниче прошепотів:

— Карнавка...

І, помітивши, що я нічого не розумію, вже голосніше додав:

— Оце ось сюди копійки кидати, а як назбирається багато, то розбий — і маєш пугача!

— Тут уже багато грошей?

— Поки що немає, — зітхнув Микола. — Та скоро будуть... Сповнений поваги, я обережно взяв глечик, потрусив ним над вухом. Уявив, як забряжчать у ньому копійки, і самому непоборно захотілося мати карнавку.

— Дістанемо, — втішав Микола. — В нас у погребі з молоком он скільки стоїть! Вип'ємо молоко, і буде карнавка. А тоді повернемо.

— Мати не знає?

— Все одно битиме, — почухав спину Микола. — Вона в мене така: спершу поб'є, а тоді вже питає, чи не я.

Так у мене появилася карнавка.

Я заховав її в хаті, під припічком, і по кілька разів на день діставав порожній глечик та трусив над вухом. Знову ладен був повірити у Миколиних божків, аби лише вони зробили чудо і наповнили глек копійками. Та богові, мабуть, не потрібна була моя дешевенька душа, бо карнавка залишалася порожньою.

Щодня я і Микола бігали дивитися, чи є ще пугачі. Якось Микола похвалився, що він знайшов на стежці аж десять копійок, і з того часу я не одривав очей від дороги, розгрібаючи босими ногами м'яку пилугу. Серце моє солодко завмирало, мені здавалося, що ось—ось заблещить срібна монетка.

Щоночі снився один і той же сон: наче іду дорогою, збираю повні пригорщі гривеників і зсипаю до карнавки. Прокидаючись, відразу ж ліз під припічок, та карнавка була порожньою.

Якось, прибираючи в кімнаті, вимів я з—під столу складений у кілька разів папірець. Нагнувся, розгорнув і тут же сів на долівку, не вірячи своєму щастю: в руках були три карбованці.

Спершу подумав, що їх, мабуть, загубила мама; але мені так хотілося вкинути ті гроші до карнавки, що я одразу відігнав цю думку. Гроші взялися звідкіля завгодно, хай навіть звалилися з неба чи випали з віника, тільки не з маминих рук.

Цього разу я не залишив карнавку під припічком: здавалося, що вона не досить надійно захована. Довго носився по хаті і нарешті зарив у бодню з борошном. Та не встиг вийти з хати, як пригадав, що мама ж збиралася пекти хліб, і вскочив назад, як на пожежу. Поспішно викинув обсипаний борошном глечик, заліз під ліжку і поставив у найтемніший куток.

Потім, протягом дня, я раз по раз навідувався до карнавки, щоб переконатися, що вона стоїть на місці. Чомусь було жаль відразу взяти гроші і нести до крамниці. І як мені не хотілося пугача, все ж я вирішив ще трохи потримати гроші в карнавці.

Увечері прийшла мама. Забившись у куток, я насторожено пильнував, як вона перекладала зошити й книжки, шукаючи чогось на столі.

— Хто сьогодні замітав? В мені все похололо.

— Ти нічого не знаходив?

Коли б це було раніше, я відразу подав би гроші. Але зараз вони лежали у карнавці, а в крамниці чекав на мене пугач. До того ж мама не питала прямо про три карбованці, отже, вона шукала щось інше.

— Ну, чого ж ти мовчиш?

— Н-ні... нічого...

Мама якось дивно подивилася на мене, але не сказала ні слова. Вона трохи постояла біля столу, про щось думаючи, і обличчя у неї було сумне та втомлене.

— Я сьогодні загубила три карбованці, — врешті сказала вона. — Вони мені були потрібні на ліки... А тепер доведеться бути без ліків.

Я затаю мовчав. Дуже жалів маму, та признатися в брехні було понад мої сили. Тим більше, що вона ж не запитала відразу про гроші.

Настала ніч. Мама сиділа біля столу, перевіряючи зошити. Лампа була затулена газетою, щоб світло не падало на нас, і освітлювала мамине обличчя. Може, вперше за своє недовге життя, розтрусний історією з отією троячкою, я пильно дивився на маму. З обличчя її не сходив втомлений вираз, і воно було таке ж запечалене, як і в розмові зі мною.

Раптом пригадав її слова про хворобу, про те, що оті три карбованці призначалися мамі на ліки, і пекучий жаль здавив моє серце. Хотілося, дуже хотілося зірватися з ліжка, підбігти до мами і припасти до її ласкавих рук. Та між нею і мною була тепер карнавка, де лежали три карбованці. Пізно вночі, коли мама вже спала, я тихенько заліз під ліжку, дістав з глечика три карбованці і поклав на стіл, під одну з книжок.

А вранці з похмурою насолодою четвертував на городі карнавку. Сидів і товк на борошно черепки, хоча й знав, що Микола лупцюватиме мене за неповернений глечик.